

NAWIERZCHNIE BETONOWE W POLSCE

Krótki rys historyczny

Motto referatu:

„Powrót do dobrej tradycji może być bardziej użyteczny społecznie niż się wydaje”

TREŚĆ REFERATU:

1. Wprowadzenie – krótki rys historyczny
2. Wybrane zagadnienia dotyczące doświadczeń z zakresu budowy
3. Uwagi podsumowujące
4. Podziękowanie
5. Dedykacja

Wprowadzenie – krótki rys historyczny

A. Stan dróg na terenach polskich

1. Do końca XVIII wieku
2. Na początku XIX wieku
3. Po utracie niepodległości
4. Od początku XX wieku do odzyskania niepodległości

B. Budowa dróg betonowych w Polsce

1. W latach 1918 – 1925
1. W latach 1926 – 1935
2. W latach 1935 – 1939
3. W latach 1950 – 1960
4. W latach 1961 – 1993
5. W latach 1994 – 2015

Stan dróg na terenach polskich

Do końca XVIII wieku

W średniowieczu i do końca XVIII wieku stan dróg w Polsce nie różnił się praktycznie od stanu dróg w Europie zachodniej.

Na początku XIX wieku

Na początku XIX wieku rozpoczęto w Polsce budowę dróg krajowych wykorzystując przy tym najnowsze osiągnięcia techniczne.

Stan dróg na terenach polskich

Po utracie niepodległości

Wraz z utratą całkowitej niezależności politycznej Polski przestano przywiązywać wagę do rozbudowy dróg. Wrogie mocarstwa nie dbały o rozbudowę dróg na terenach polskich i nie przywiązywały wagi do rozwoju ważnych szlaków komunikacyjnych.

Dodatkowo pod koniec pierwszej połowy XIX wieku następuje szybki rozwój kolei żelaznej, która staje się ważnym środkiem komunikacji na całym świecie.

Stan dróg na terenach polskich

Od początku XX wieku do odzyskania niepodległości

Wiek XX wraz z pojawieniem się samochodu spalinowego zapoczątkował nowy rozwój w drogownictwie. Udział Polski w tym rozwoju był stosunkowo niewielki, gdyż wojna światowa, a później wojna z Rosją Radziecką uniemożliwiły prowadzenie planowej gospodarki drogowej. Liczne wojska, które w tych latach przemaszerowały wraz ze swoimi taborami przez Polskę, stanowiły ogromne obciążenie dla i tak już niedostatecznej sieci dróg oraz mostów.

Pod koniec pierwszej wojny światowej drogi na terenach Polski znajdowały się w stanie prawie całkowitego zniszczenia.

Budowa dróg betonowych w Polsce

W latach 1918 – 1925

W 1918 roku państwo polskie przejęło zarząd nad drogami w kraju, który był ogromnie zubożony na skutek działań pierwszej wojny światowej. We wszystkich obszarach rozpoczęto odbudowę, porządkowano sprawy oraz podejmowano nowe działania. Kolejność zadań, również w drogownictwie, ustalana była według najpilniejszych potrzeb.

W latach 1918 – 1925 wybudowano w Polsce 27 000 m² dróg betonowych

Budowa dróg betonowych w Polsce

W latach 1926 – 1935

Rok wykonania	do 1925	1926	1927	1928	1929	1930
Nawierzchnie betonowe [m ²]	27 000	2 000	5 000	9 000	20 000	17 000
Rok wykonania	1931	1932	1933	1934	1935	1926-1935
Nawierzchnie betonowe [m ²]	23 000	8 000	9 000	22 000	17 000	159 000

Źródło: BETONSTRASSENBAU IN DEUTSCHLAND, HERAUSGEGEBEN VOM DEUTSCHEN ZEMENT-BUND BERLIN – CHARLOTTENBURG, ZEMENTVERLAG G. M. B. H., 1936

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Budowa dróg betonowych w Polsce

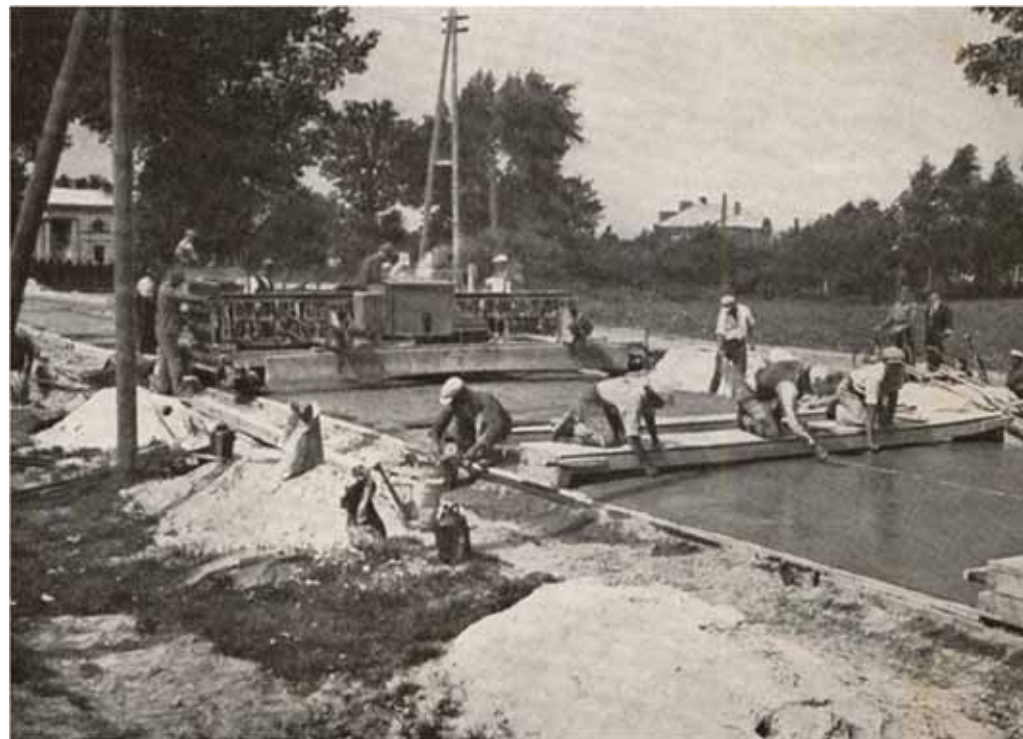
W latach 1935 – 1939

W 1934 r. Ministerstwo Komunikacji zatwierdziło plan na lata 1935-1940, którego realizacja przewidywała wybudowanie 4750 km o nawierzchni utwardzonej.

Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że w ramach tego planu, w latach 1935-1939 wykonano około 200 km dróg o nawierzchni betonowej (powierzchnia rzędu 2 mln m²).

Przykłady budowy dróg betonowych w latach 1935 -1939

Budowa drogi o nawierzchni z betonu cementowego na odcinku drogi krajowej
Warszawa – Modlin, rok 1935

Źródło: Aleksander Kobyliński, „Die Landstraßen in Polen” miesięcznik „Die Straße”, rocznik 2, Nr 17 z 1. września 1935 roku.

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Przykłady budowy dróg betonowych w latach 1935 -1939

Widok wybudowanej drogi krajowej o nawierzchni z betonu cementowego w pobliżu Skoczowa, rok 1935.

Źródło: Aleksander Kobyliński, „Die Landstraßen in Polen” miesięcznik „Die Straße”, rocznik 2, Nr 17 z 1. września 1935 roku.

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1935 -1939

Widok nawierzchni z betonu cementowego na odcinku drogi Radzymin – Wyszaków
po 46 latach eksploatacji

Źródło: Stefan Rolla, Nowoczesne Nawierzchnie Betonowe, WKŁ 1983, str. 20

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960

W latach 1951 – 1953 budowano w Polsce drogi strategiczne o nawierzchni betonowej o długości około 200 km rocznie.

Budowano je z użyciem betoniarek samojezdnych na gąsienicach firmy Ransome oraz układarek wibracyjnych Blaw Knox. Maszyny te Polska otrzymała po II wojnie światowej w ramach pomocy United Nations Relief and Rehabilitation Administration, **UNRRA** (Administracja Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Odbudowy)

Ostatni odcinek (Sobienie – Wilga, obecnie DW 801) o nawierzchni betonowej wykonano w roku 1960 pod nadzorem inż. Stefana Rolli. Nawierzchnia betonowa tej drogi służy do chwili obecnej bez gruntownego remontu - 55 lat.

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład

Widok odcinka drogi Sobienie – Wilga w dniu 11.11.2015 r. Nawierzchnia betonowa wykonana w roku 1960. Jezdnia szerokości 6 m, szczeliny poprzeczne co 5 m. Szerokość szczelin rzędu 20 mm. Nawierzchnia użyteczna technicznie bez ograniczeń. Beton był wykonany bez domieszki napowietrzającej.

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład

Widok tekstury nawierzchni betonowej na odcinku drogi Sobienie – Wilga po 55 latach eksploatacji

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład

Widok szczelin dylatacyjnych poprzecznych i fragmentu pobocza nawierzchni betonowej
na odcinku drogi Sobienie – Wilga po 55 latach eksploatacji
Zdjęcia wykonane przez Wiesława Dąbrowskiego w dniu 11.11.2015

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład

Charakterystyczne uszkodzenia i sposoby napraw nawierzchni betonowej na odcinku drogi Sobienie – Wilga
Zdjęcia wykonane przez Wiesława Dąbrowskiego w dniu 11.11.2015

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład nawierzchni betonowej w mieście

Widok nawierzchni betonowej w miejscowości Wilga po 55 latach eksploatacji
Zdjęcie wykonane przez Wiesława Dąbrowskiego w dniu 11.11.2015

Budowa dróg betonowych w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład – „Pomnik Kultury Drogowej”

Widok nawierzchni betonowej w miejscowości Wilga po 55 latach eksploatacji
Zdjęcie wykonane przez Wiesława Dąbrowskiego w dniu 11.11.2015

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1950 -1960 Praktyczny przykład – „Pomnik Kultury Drogowej”

Widok tekstury nawierzchni betonowej i poboczy w miejscowości Wilga po 55 latach eksploatacji
Zdjęcia wykonane przez Wiesława Dąbrowskiego w dniu 11.11.2015

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1961 -1993

W latach 1961 – 1993 nie budowano w Polsce dróg o nawierzchni ścieralnej z betonu cementowego. Na dużą skalę wykorzystywano natomiast cement do wykonywania stabilizacji gruntów oraz do budowy warstw chudego betonu w celu naprawy dróg o nawierzchniach asfaltowych i smołowych.

Pierwszy odcinek stabilizacji gruntu cementem wykonano już w 1951 r. w miejscowości Chylyce koło Warszawy. Od 1955 r. wykonywano masowo stabilizację gruntu cementem. Budowano 2000 – 3000 km dróg rocznie z tego około 75% ze stabilizacją cementem.

W latach sześćdziesiątych na dużą skalę budowano warstwy z chudego betonu o grubości 15-25 cm na nawierzchniach bitumicznych dróg Warszawa – Kraków i Warszawa – Poznań. Po ułożeniu warstwy z chudego betonu wykonywano dwie warstwy asfaltowe (4 + 4 cm). Używając popularnych określeń, moglibyśmy powiedzieć: wykonywano „Whitetopping” a następnie „Blacktopping”.

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1961 -1993

Kilka zdjęć do ilustracji wykładów Wiesława Dąbrowskiego o budowie autostrady BAB 24 Hamburg – Berlin. Dyrektor Kontraktu: Wolfgang Arens, rok 1981.

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1961 -1993

Kilka zdjęć do ilustracji wykładów Wiesława Dąbrowskiego o budowie autostrady BAB 24 Hamburg – Berlin. Dyrektor Kontraktu: Wolfgang Arens, rok 1981.

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1961 -1993

W latach 1990 – 1993 praktycznie prawie zanikła budowa dróg w Polsce.

Nakłady na drogownictwo spadły 5 krotnie w stosunku do nakładów w latach osiemdziesiątych, które były i tak już małe w stosunku lat poprzednich.

Główny nacisk kładziono na to, aby nie dopuścić do szybkiej degradacji nawierzchni drogowych.

Przykładem może być działanie GDDP mające na celu rozwój powierzchniowych utrwaleń.

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1961 -1993

Widok pojedynczego powierzchniowego utrwalenia z podwójnym rozłożeniem kruszywa na odcinku drogi 631 Nieporęt – Rembertów po 24 latach eksploatacji. Odcinek doświadczalny wykonany w roku 1991 przez Tarco Vej na zlecenie IBDIM w ramach tematu „Opracowanie wytycznych wykonywania i odbioru powierzchniowych utrwaleń” - wykonywanego pod kierownictwem autora referatu.

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1994 -2015

Stopniowy powrót do tradycji budowy nawierzchni betonowych

Działalność Stowarzyszenia Producentów Cementu począwszy od 1995 roku

- Różne Konferencje i Seminaria
- Prezentacje na Targach Autostrada-Polska, Kielce (od 1995 do 2015)
- Pokazy budowy dróg betonowych
- Szkolenia dla projektantów
- Publikacje: Książki, Poradniki, Artykuły
- Filmy
- Strona Internetowa: www.drogibetonowe

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1994 -2015

Stopniowy powrót do tradycji budowy nawierzchni betonowych

Działalność firmy Heilit + Woerner Budowlana Sp. z o.o
Krok milowy nr 1: Budowa odcinka autostrady A12 Gołnice – Krzywa
Efekt po 20 latach eksploatacji widoczny poniżej. Fot. Marek Stańczyk

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1994 -2015

Stopniowy powrót do tradycji budowy nawierzchni betonowych

Działalność firmy Heilit + Woerner Budowlana Sp. z o.o
Krok milowy nr 2: „Whitetopping” w ramach modernizacji drogi krajowej nr 8
Warszawa – Piotrków Trybunalski na odcinku Wolbórz – Polichno
Efekt po 12 latach eksploatacji widoczny poniżej. Fot. **SPC**

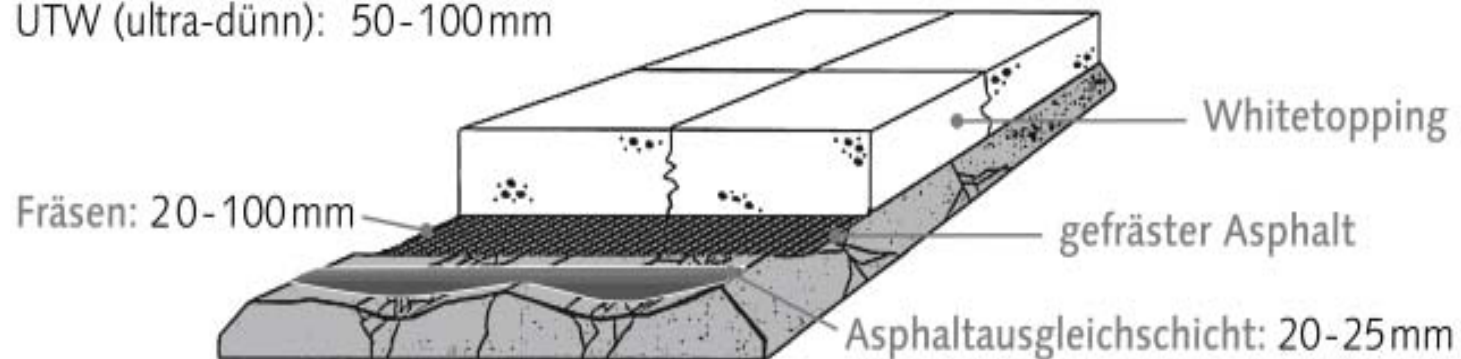
Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Whitetopping

(Asfalt + Beton: „Razem jesteśmy mocni”)

TWT (dünn): 100-200mm

UTW (ultra-dünn): 50-100mm

Stark deformierte Asphaltbefestigung
 (Spurrinnen, Verdrückungen, Waschbretter)

Material źródłowy: Rupert Schmerbeck, Siegfried Riffel: Whitetopping – Erprobungsstrecke im Zuge einer Erneuerung, Vortrag zur Betonstrassentagung 2009 (FGSV B 29), Köln

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
 Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1994 -2015 Stopniowy powrót do tradycji budowy nawierzchni betonowych

Krok milowy nr 3: Nawierzchnie betonowe z odkrytym kruszywem

Przykład z budowy S8 w okolicy Rawy Mazowieckiej. Fot. Andrzej Łajszczak, Bilfinger

Wybrane zagadnienia z zakresu budowy w latach 1994 -2015

Stopniowy powrót do tradycji budowy nawierzchni betonowych

W latach 1994 – 2015 nawierzchni betonowych wykonano łącznie:

Na autostradach i drogach ekspresowych ~ 700 km

Na drogach lokalnych ~ 600 km

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Drogi lokalne

Województwo Łódzkie, rok 1999

Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Drogi lokalne

Województwo Opolskie, rok 2005
Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Drogi lokalne

Województwo Opolskie, rok 2015
Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Drogi ekspresowe

S8 Polichno – Rawa Mazowiecka

Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Dr inż. Wiesław Dąbrowski - „BUDUJEMY DROGI BETONOWE – TO SIĘ OPŁACA”
Seminarium Stowarzyszenia Producentów Cementu, Kielce 1.06.2016

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Autostrady

A4 Jędrzychowice-Krzyżowa

Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Przykładowe budowy w latach 1994 -2015 Autostrady

A2 Nowy Tomyśl - Świecko

Zdjęcia: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Budowy betonowych S+A w latach 1994 -2015

Łączna długość betonowych odcinków autostrad – 515km

Łączna długość betonowych odcinków dróg ekspresowych – 174km

RAZEM– 689km

Materiał źródłowy: Stowarzyszenie Producentów Cementu

Wybrane zagadnienia z zakresu utrzymania nawierzchni betonowych Generalny problem starych nawierzchni betonowych

Na przykładzie 75-letniej nawierzchni betonowej na drogi dojazdowej do lotniska wojskowego we wsi Sokołówek w powiecie Ciechanowskim. Zdjęcia wykonane przez autora w październiku roku 2015. Łatwo się domyślić, że tym problemem jest brak należytego utrzymywania szczelin dylatacyjnych.

Uwagi podsumowujące

1. Wykonywanie nawierzchni betonowych ma w Polsce długoletnią i dobrą tradycję.
2. Do chwili obecnej istnieją w Polsce przykłady drogowych nawierzchni betonowych, których jakość i użyteczność techniczna świadczy o dobrych doświadczeniach polskiego drogownictwa w zakresie budowy nawierzchni betonowych.
3. Ponad 30-letnia przerwa w wykonywaniu warstw ścieralnych z betonu cementowego wynikała z braku gospodarki rynkowej.
4. Wraz z pojawieniem się gospodarki rynkowej następuje naturalny powrót do dobrej tradycji wykonywania nawierzchni betonowych w Polsce.

Uwagi podsumowujące cd.

5. Generalnie można postawić tezę, że istnieją dobre doświadczenia w zakresie budowy dróg o nawierzchniach betonowych w Polsce w latach 1994 – 2015.
6. Sformułowanie tezy o dobrych doświadczeniach nie oznacza jednak, że wszystko odbywało się bezproblemowo. Problemy na niektórych odcinkach są z równością podłużną, szorstkością i uszczelnieniem szczelin.
7. Z doświadczeń autora wynika, że wiele problemów można by uniknąć, gdyby inwestorzy, projektanci i wykonawcy więcej wagi przywiązywali do szczegółów.

Uwagi podsumowujące cd.

8. Utrzymywanie nawierzchni betonowych w Polsce nie ma tak chlubnej tradycji jak budowa nowych.
9. Zagadnienia utrzymaniowe wymagają gruntownej wiedzy specjalistycznej i dużego doświadczenia. W praktyce tylko niewielkie grono fachowców w Polsce tym dysponuje.
10. Dużo jest do zrobienia w zakresie tworzenia dobrej tradycji w Polsce w zakresie wykorzystywania wiedzy specjalistycznej w celu zapobiegania powstawaniu problemów utrzymaniowych.
11. Z ogólnych analiz wynika, że powrót do tradycji wykonywania w Polsce dróg o nawierzchniach betonowych jest bardzo korzystny z punktu widzenia społecznego. Warto by było jednak gruntownie zbadać tą hipotezę.

Podziękowanie

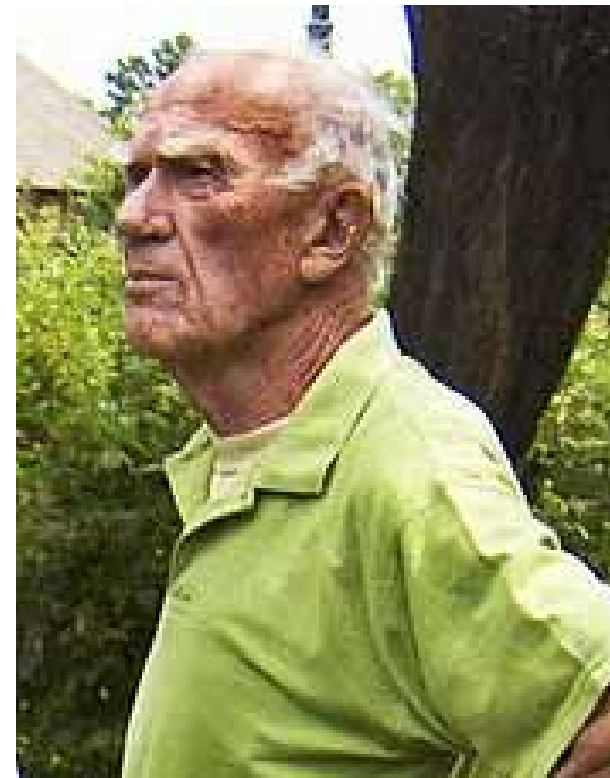
Serdeczne podziękowanie kieruję wszystkim osobom, które wniosły wkład do tego, że powracamy do dobrej tradycji wykonywania na większą skalę nawierzchni z betonu cementowego.

Szczególne podziękowania kieruję do panów Marka Stańczyka, Marka Rolli, i Andrzeja Łajszczaka oraz do panów ze Stowarzyszenia Producentów Cementu – pana profesora Jana Deja oraz panów Zbigniewa Pilcha i Piotra Kijowskiego za pomoc w zgromadzeniu zdjęć i materiałów niezbędnych do przygotowania niniejszego referatu.

Dedykacja

Referat dedykuję pamięci pana inż. Stefana Rolli, który zawsze był niedoścignionym wzorem nowoczesnego myślenia i działania na rzecz polskiego drogownictwa, w tym rozwoju nawierzchni betonowych.

Przy okazji chciałbym nadmienić, że w referacie zamieściłem zdjęcie z budowy drogi Warszawa – Modlin, na której pan Stefan Rolla odbywał w roku 1937 praktykę w czasie swoich studiów.

Państwu dziękuję za uwagę!

Informacje uzupełniające zawiera

Portal Budownictwa Komunikacyjnego

www.viaexpert.pl